

CÔNG TÁC GIÁO DỤC LỊCH SỬ ĐỊA PHƯƠNG Ở CÁC TRƯỜNG PHỔ THÔNG THÀNH PHỐ THÁI NGUYÊN

TS. HÀ THỊ THU THỦY*

Lịch sử địa phương (LSĐP) có ý nghĩa quan trọng với việc học tập và nghiên cứu lịch sử (LS) dân tộc. Mỗi sự kiện, hiện tượng LS đều xảy ra trong một không gian cụ thể ở từng địa phương, nếu tách rời LS dân tộc với LSĐP sẽ làm cho LS dân tộc thiếu tính khoa học, tính logic. Vì vậy, bên cạnh việc làm cho LS dân tộc được nhận thức đúng đắn, LSĐP còn có ý nghĩa sâu sắc trong việc giáo dục lòng tự hào về truyền thống tốt đẹp, khơi dậy tình yêu quê hương, sẵn sàng đem sức lực của mình để cống hiến và dựng xây quê hương. Nhận thức được vấn đề này, chúng tôi đã tiến hành khảo sát và có những đánh giá bước đầu về công tác dạy và học LSĐP ở một số trường phổ thông trên địa bàn TP. Thái Nguyên.

1. Những điểm tích cực về giáo dục LSĐP cho học sinh (HS) ở TP. Thái Nguyên

Có nhiều biện pháp để giáo dục LSĐP (giáo dục trong nhà trường, tổ chức biên soạn sách LS, tuyên truyền trên các phương tiện thông tin đại chúng...). Trong những năm gần đây, tỉnh Thái Nguyên đã có sự quan tâm về vấn đề này, với nhiều hoạt động có ý nghĩa như: Thành ủy Thái Nguyên yêu cầu các Đảng bộ xã, phường viết LS Đảng bộ; Sở Văn hóa - Thể thao và Du lịch, Đài Phát thanh - Truyền hình Thái Nguyên... phối hợp tổ chức các chương trình nghệ thuật lớn, lễ kỉ niệm về các sự kiện LS mang tầm quốc gia: *Kỉ niệm 70 năm thành lập Trung đội Cứu quốc quân II, 65 năm ngày Bác Hồ về ATK Định Hóa Thái Nguyên lãnh đạo cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp, Kỉ niệm 180 năm thành lập tỉnh Thái Nguyên, Tháng phim Việt Nam có nội dung LS...*

Về phía các nhà trường, từ năm học 2001-2002, nội dung giáo dục địa phương là một phần bắt buộc trong chương trình dạy học (DH) của các trường phổ thông thông qua lồng ghép ba môn học: *Ngữ văn, Địa lí, LS*. Trong đó, *LS* được xem là môn trọng tâm để tuyên truyền, giáo dục LSĐP đến HS. Sở GD-ĐT đã biên soạn bộ tài liệu **Chương trình LS, địa lí địa phương tỉnh Thái Nguyên** dùng cho cấp trung học cơ sở (THCS) và trung học phổ thông (THPT). Bắt

đầu học kì II năm học 2011-2012, cấp tiểu học đã triển khai dạy chương trình LSĐP theo tài liệu do Sở biên soạn. Cấu trúc tài liệu gồm 4 bài, tương ứng với 4 tiết dạy ở hai khối lớp 4, 5, với nội dung: *giới thiệu về nhân vật LS tiêu biểu của tỉnh* (Dương Tự Minh, Đội Cấn, Lương Ngọc Quyến); *di tích LS tiêu biểu ở Thái Nguyên* (ATK Định Hóa). Năm học 2013-2014 sẽ tiến hành xuất bản tiếp sách dạy LSĐP cho hai cấp THCS và THPT. Trong những kì thi HS giỏi LS của tỉnh, LSĐP luôn là nội dung thi quan trọng. Ở những trường trên địa bàn thành phố, các giáo viên (GV) LS đã có nhiều cách làm sáng tạo để giờ học LSĐP thêm hấp dẫn, sinh động và gần gũi với HS.

2. Những hạn chế về giáo dục LSĐP cần trao đổi

Trong phân phối chương trình, thời lượng dành cho DH LSĐP quá ít (1-2 tiết ở mỗi khối lớp) khó giúp HS có những hiểu biết sâu sắc về địa phương. Việc xuất bản tài liệu LSĐP mới được thực hiện ở cấp tiểu học, còn ở cấp THCS và THPT, GV soạn bài giảng trên cơ sở các tài liệu LS dân tộc và LSĐP của dự án Việt-Bỉ hoặc các công trình nghiên cứu về địa phương Thái Nguyên đã xuất bản.

Thái Nguyên là địa phương có nhiều di tích LS có thể khai thác để DHLS nhưng để tiến hành DHLS tại các địa điểm xảy ra sự kiện còn rất hạn chế (GV phải chuẩn bị kĩ về bài học, kinh phí đưa đón HS, quản lí HS...). Vì vậy, những giờ DH LSĐP tại lớp đôi khi chỉ mang tính ước lệ, mỗi khối lớp chỉ dạy 1-2 tiết, GV chỉ lựa chọn một sự kiện, một nhân vật cụ thể để dạy.

Chúng tôi đã tiến hành điều tra hai khối lớp 10 và 12 ở một số trường thuộc TP. Thái Nguyên (năm học 2012-2013), số lượng mỗi trường là 200 phiếu. *Phiếu điều tra* gồm 15 câu hỏi dưới hình thức trắc nghiệm, mức độ thấp nhất trong thang bậc nhận thức là "biết". Từ 1-4 là các câu hỏi kiểm tra hiểu biết của HS về những kiến thức LSĐP phổ thông, điển hình, như: *di chỉ khảo cổ học Thần Sa, danh nhân Dương Tự Minh,*

* Khoa Lịch sử, Trường Đại học sư phạm - Đại học Thái Nguyên

khởi nghĩa Thái Nguyên (1917) và ATK Thái Nguyên trong kháng chiến chống Pháp. Đa số HS trả lời đúng với tỉ lệ đạt khoảng 85,0%.

Câu hỏi số 5 với mục đích điều tra mức độ tiếp cận với các cuốn sách LS của địa phương. Kết quả khảo sát cho thấy, hầu hết HS (95,5%) chưa đọc 3 cuốn: **Thái Nguyên - LS đấu tranh cách mạng và kháng chiến chống Pháp (1941-1954); Thái Nguyên - LS kháng chiến chống Mĩ cứu nước; Khởi nghĩa Thái Nguyên - 80 năm nhìn lại**; 45,5% HS được điều tra đã tiếp cận với **Địa chí Thái Nguyên**. Câu hỏi số 6-8 là những câu hỏi khảo sát về việc DH và tuyên truyền về LSĐP ở các trường THPT và các phương tiện thông tin khác. Khi được hỏi: *Các em đã đi thăm quan và học tập ở các Bảo tàng thuộc TP. Thái Nguyên chưa?*, trên 60,0% HS trả lời "chưa", dù các Bảo tàng này đều nằm trong thành phố. Khi được hỏi về các hoạt động ngoại khóa LSĐP đã được tham gia, thu được kết quả 69,0% HS trả lời đã được tham gia hoạt động đọc sách về LSĐP; 27,2% HS đã được gặp gỡ các nhân chứng LS; 28,4% được tham gia thi tìm hiểu về LS. Điều này cho thấy, hình thức tổ chức các hoạt động ngoại khóa phục vụ DHLSĐP chưa thực sự phong phú. Nên cũng có HS không biết về nhân vật LS mà trường mình được mang tên, hay tên nhân vật LS đặt cho đường phố hàng ngày đi qua để đến trường, thậm chí là ngày truyền thống của trường. Ngoài ra, với phiếu điều tra hỏi về các sự kiện tiêu biểu của LS dân tộc xảy ra ở Thái Nguyên như: ngày 30/8/1917; 20/8/1945; 6/12/1953... hầu hết HS chỉ biết 1-2 sự kiện được nêu ra. Khi được hỏi có thích được học và hiểu biết về LSĐP không, có đến 60,0%-65,0% chọn đáp án "bình thường", số HS còn lại hầu hết chọn "không thích", rất hiếm có phiếu chọn đáp án "rất thích".

Từ đó cho thấy, chúng ta phải có những nhìn nhận đúng đắn về việc giáo dục LSĐP cho thế hệ trẻ. Bài viết này đề xuất một số biện pháp cụ thể góp phần tạo hứng thú cho HS khi học tập LSĐP.

3. Một số biện pháp giáo dục LSĐP cho HS ở TP. Thái Nguyên

1) Khai thác hệ thống di tích trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên. Tỉnh Thái Nguyên có 474 di tích LS, 12 di tích khảo cổ, 225 di tích tín ngưỡng, tôn giáo. Đây là thuận lợi trong giáo dục LSĐP cho HS. Với câu hỏi *Tiết dạy LSĐP được tổ chức tại địa điểm nào dưới đây sẽ gây hứng thú đối với các em nhất?*, có 75,0% HS được hỏi trả lời là thích được học ở thực địa, 25,0% thích được học ở phòng truyền thống của trường, chỉ có 5,0% HS thích được học ở lớp. Như vậy, việc DH ở thực địa sẽ tạo hứng thú học tập cho HS hơn. Thái

Nguyên có nhiều di tích LS được xếp hạng cấp quốc gia, GV có thể khai thác để dạy các bài LS dân tộc có liên quan đến địa phương, để giúp HS có nhận thức sâu sắc hơn về LS dân tộc và những hiểu biết cụ thể về địa phương, biết những sự kiện ấy có mối quan hệ, ý nghĩa như thế nào đối với LS dân tộc.

2) Khai thác hệ thống bảo tàng, nhà truyền thống trên địa bàn. Tại Thái Nguyên có một số bảo tàng lớn là *Bảo tàng Văn hóa các dân tộc Việt Nam; Bảo tàng tỉnh Thái Nguyên và Bảo tàng Quân khu I*. Tư liệu, hiện vật tại bảo tàng có ý nghĩa to lớn trong việc hình thành kiến thức LS cho HS. Ví dụ: *Bảo tàng tỉnh Thái Nguyên* có nhiều hiện vật khảo cổ học đồ đá Thôn Sa có niên đại thời Hậu kì đá cũ (cách ngày nay khoảng 3 vạn năm) và một số hiện vật thuộc thời kì Văn hóa Đông Sơn (cách ngày nay 2000-2500 năm), qua đó giúp HS thấy được Việt Nam cũng đã trải qua thời kì nguyên thủy kéo dài, cũng là nơi tìm thấy những dấu tích ban đầu của loài người; *Bảo tàng Quân khu I* trưng bày khá nhiều hiện vật thời kì kháng chiến, nên khi DH về các chiến thắng của nhân dân ta trong kháng chiến chống Pháp hoặc chống Mĩ có thể đưa HS, sinh viên tới tham quan và học tập. Mỗi dịp kỉ niệm những ngày lễ lớn (30/4; 7/5, 22/12...) các trường phổ thông cần kết hợp với Bảo tàng tổ chức trưng bày, chiếu phim LS lưu động nhằm thu hút sự chú ý của HS góp phần nâng cao sự hiểu biết về LS, tuyên truyền và giáo dục truyền thống.

3) Khai thác các hình thức khác của hoạt động ngoại khóa LS. Hoạt động ngoại khóa có ý nghĩa quan trọng trong DHLS nói chung, DHLSĐP nói riêng. Hoạt động ngoại khóa giúp HS tìm hiểu những kiến thức LS mà trong bài nội khóa chưa được làm rõ, đồng thời là hình thức học mà chơi, chơi mà học, gắn kiến thức LS với thực tiễn. Có nhiều hoạt động ngoại khóa có thể tổ chức cho HS, tùy từng cấp học, điều kiện cụ thể của từng trường để lựa chọn hình thức ngoại khóa cho phù hợp.

Đọc sách là hoạt động ngoại khóa dễ làm, không tốn nhiều thời gian, công sức chuẩn bị. Sách viết về LS, LS Đảng bộ của tỉnh, thành phố, các huyện, phường, xã ở Thái Nguyên rất phong phú, GV chọn sách giao cho nhóm, cá nhân đọc, sau đó làm bài tập hoặc trình bày tóm tắt những nội dung đã đọc. Bên cạnh đó, hoạt động thi tìm hiểu về LSĐP cũng rất bổ ích, tạo được hứng thú học tập cho HS, hoặc tổ chức thi kể chuyện về một sự kiện, một nhân vật LS...

Dạ hội LS là hình thức ngoại khóa hấp dẫn, thường gắn với chủ đề nhất định (*Kỉ niệm ngày sinh nhật Bác, Bác Hồ với Thái Nguyên, Thái Nguyên với Bác Hồ*,

Kỷ niệm thành lập trường, Chào mừng ngày thành lập Thành phố...) với nhiều hoạt động: Trò chơi ô chữ, Thi tìm hiểu LS, Thi hát theo chủ đề, diễn kịch... Những hoạt động này thường thu hút được đông đảo HS tham gia ngay từ khâu chuẩn bị đến khi chính thức.

Gặp gỡ nhân chứng LS là tổ chức chương trình lớn hoặc tổ chức nhóm HS đến gặp gỡ nhân chứng tại địa bàn. Với những chương trình lớn, có thể mời 2-3 nhân chứng LS, tuy nhiên, cần đầu tư công phu về thời gian, kinh phí, nội dung chương trình (nhân chứng nói về những gì, nêu câu hỏi như thế nào với nhân chứng...). Ưu điểm là nhiều đối tượng có thể tham gia, được nghe về những sự kiện LS sống động từ người đã chứng kiến sự kiện ấy. Với các nhóm HS, GV giao công việc, hướng dẫn cụ thể khi gặp nhân chứng hoặc lập các nhóm sưu tầm LSDP (ghi chép tiểu sử, sưu tầm các kỉ vật, câu chuyện về các anh hùng, liệt sĩ, cựu chiến binh, các mẹ Việt Nam anh hùng của quê hương mình trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mĩ...). Đây là việc giúp HS làm quen với việc sưu tầm, biên soạn LSDP và rèn luyện một số kĩ năng cần thiết cho cuộc sống.

***

Một dân tộc phát triển là một dân tộc biết gìn giữ và phát huy truyền thống LS. Muốn làm được điều đó, công tác tuyên truyền, giáo dục LSDP cho hệ trẻ rất cần thiết. Vì vậy, cần nhìn nhận và đánh giá đúng

về vai trò của môn LS, tầm quan trọng của LS dân tộc, LSDP trong việc giáo dục nhân cách, giáo dục truyền thống, giáo dục địa phương cho HS phổ thông.

Tài liệu tham khảo

1. Phan Ngọc Liên (chủ biên). **Phương pháp dạy học Lịch sử**, tập 1, 2. NXB Giáo dục, H. 2002.
2. Trương Hữu Quýnh - Phan Ngọc Liên - Nguyễn Thái Hoàng - Nguyễn Cảnh Minh - Nguyễn Văn Am. **Lịch sử địa phương**. NXB Giáo dục, H. 1989.
3. Nguyễn Thị Côi (chủ biên). **Rèn luyện kĩ năng thực hành sư phạm trong dạy học lịch sử**. NXB Đại học sư phạm, H. 1995.
4. Trần Đức Minh. **Xây dựng và sử dụng phòng bộ môn trong dạy học lịch sử, trong đổi mới phương pháp dạy học lịch sử ở trường phổ thông**. NXB Đại học sư phạm, H. 2005.

SUMMARY

Local history has a significant meaning for learning and studying the national history. The results of the perception survey for pupils in some high schools showed that the education of local history in Thai Nguyen city has advantages and limitations. From the finding of the main cause of the limitation was that the teaching and learning local history has not really inspired pupils, author has proposed some measures of educating local history to pupils in high schools in Thai Nguyen city.

Những yếu tố cơ bản để...

(Tiếp theo trang 2)

đồng thời thực hiện khuyến khích tăng lương sớm cho các GV đó. □

Tài liệu tham khảo

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. **Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI**. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, H. 2011.
2. Nguyễn Phúc Châu. **Quản lí nhà trường**. NXB Đại học sư phạm, H. 2010.
3. Nguyễn Trọng Hậu. **Quản lí phát triển nhân lực trường trung cấp chuyên nghiệp**. Dự án PTGV THPT&TCCN - Cục NG&CBQLCSGD - Vụ Giáo dục chuyên nghiệp. H. 2010.

SUMMARY

Developing of vocational lecturers with a view to enhancing training quality adapting to our country's integrated economy at current time depends on some basic factors to be finalized: orienting documents, training and retraining activities, physical resources served for the development of vocational lecturers, usage policy and welfare for those staff.

Nghiên cứu kĩ năng định hướng...

(Tiếp theo trang 24)

2. Carroll E. Irard. **Những cảm xúc của người**. NXB Giáo dục, H. 1992.
3. Hoàng Anh - Vũ Kim Thanh. **Giao tiếp sư phạm**. NXB Giáo dục, H. 1995.
4. Lê Thị Bùng. **Tâm lí học ứng xử**. NXB Giáo dục, H. 1997.
5. Nguyễn Văn Lê. **Vấn đề giao tiếp**. NXB Giáo dục, H. 1992.

SUMMARY

Research deep contents of educational actions for student is one of important tasks as a special mission of Lai Chau Community College had a part in improvement quality training. Orient skills in educational communication is one of important contents of educational actions had needed to research in theory and practice for knowledge some detail method practice had a part in improvement professional skills for student in College. Research had executed in 76 first students and 74 second students of Lai Chau Community College about orient skill in educational communication.